

УДК 373.5.061:811

**Оксана Галещук****РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК В РОБОТІ З ДІТЬМИ НА УРОКАХ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

*Знання однієї мови дозволяє увійти в коридор життя,  
знання двох мов – відкриває вам усі двері у цьому коридорі.*

*Франк Сміт*

*Досліджено теоретичні питання формування комунікативної компетентності на уроках іноземної мови та обґрунтовано умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі, способи та методи формування комунікативних навичок в роботі з обдарованими дітьми.*

*Ключові слова: мовна компетентність, комунікативна навичка, урок, комунікативно орієнтоване навчання.*

Кожен знає, що найбільших успіхів у будь-якій сфері діяльності досягають ті держави, котрі мають високий інтелектуальний та творчий потенціал нації. Майбутнє людської цивілізації залежить виключно від реалізації обдарованості людей. Саме тому однією з основних завдань системи національної освіти України є формування творчо активної та всебічно розвиненої особистості. На початку ХХІ ст. компетентнісний підхід стає основним методологічним, ключовим у процесі модернізації освіти в Україні. Саме тому висвітлення його основних положень у контексті удосконалення підготовки учнів є нагальною потребою часу.

Ще наприкінці ХХ ст. , як зазначає О. І. Пометун, почали відбуватися “докорінні зміни у парадигмі й методології освіти, передумови й окремі елементи яких склалися протягом усього століття. Колишня парадигма, що відбивала інтереси та сутність індустріального суспільства, детермінованого пізнання й однозначності оцінок, поступово замінюється методологією інформаційного суспільства, плюралістичного пізнання й імовірності оцінки” [11]. Необхідність зміни методології освіти зумовлена тим, що “...постіндустріальне суспільство, на відміну від індустріального кінця ХІХ – середини ХХ століть, значно більше зацікавлене в тому, щоб його громадяни були спроможні активно діяти, приймати рішення, гнучко адаптуватися до умов життя, що постійно змінюється” [10].

Як методологічну основу удосконалення освіти, компетентнісний підхід вивчали західноєвропейські дослідники: М. Дж. Равен, С. Маслач, М. Лейтер, Е. Шорт, Е. Тоффлер, Р. Уайт, А. Бермус, Р. Хайгерті, А. Мейхью. Проблеми компетентнісного підходу досліджувалися російськими ученими, зокрема, М. Авдеевою, В. Байденко, В. Болотовою, Е. Бондаревською, В. Введенським, Н. Вовною, А. Войною, А. Вербицьким, Г. Дмитрієвим, І. Зимною, Д. Івановим, В. Краєвським, А. Петровим, В. Серіковим, О. Соколовою, Е. Тетюниною, А. Хуторським та ін. Компетентнісний підхід був предметом наукових досліджень вітчизняних науковців: І. Драча, Н. Бібік, Г. Гавришак, І. Гудзик, С. Ніколаєнка, О. Овчарук, Л. Пильгун, О. Пометун, І. Родигіної, С. Савченка, О. Ситника, Т. Смагіної, Н. Фоменко та ін.

Навчання іноземній мові було й залишається невід'ємною складовою процесу формування сучасного фахівця. Більш того, новітня європейська мовна політика орієнтує громадян Європи на багатомовність, без якої успішна інтеграція в сучасному світі просто неможлива.

Володіння іноземною мовою відкриває доступ до культурних і наукових цінностей інших народів, сприяє встановленню ділових і культурних зв'язків з іншими країнами [2].

Сучасні школярі мають усі умови для ефективного оволодіння іноземними мовами. Безсумнівно, кожен з них розуміє, що знання мов – це ключ до успіху в сучасному світі. Сьогодні, освічена людина має володіти трьома-чотирма європейськими мовами, причому обов'язково англійською. Висновок однозначний: іноземну мову потрібно вивчати. Вища освіта і мовна підготовка нероздільні. І це зрозуміло. Адже сучасний світ став іншим. Його інформаційна наповненість, відкритість і взаємозв'язок потребують постійного спілкування як на професійному, так і на громадському рівнях [6, 17].

Досвідчений науковець У.І. Реверс вважає, що навчальний процес з іноземної мови повинен проходити як діалог культур [12, 9]. Саме тому з перших кроків вивчення іноземної мови у гімназії, навчання цілеспрямоване на залучення дітей до нової національної культури і формування їх лінгвокраїнознавчої компетенції.

Неперервне та поглиблене вивчення іноземної мови, особливо розвиток комунікативних навичок, дає можливість учневі підвищити свій інтелектуальний та виховний рівень [6, 14].

Мова йде про формування комунікативної компетенції, тобто здатності та готовності здійснювати як безпосереднє спілкування (говоріння, розуміння на слух), так і опосередковане спілкування

(читання з розумінням іншомовних текстів, письмо). Досвід свідчить, що найбільші труднощі при іншомовному спілкуванні людина відчуває, коли сприймає мову на слух. Однак, усне спілкування, роль якого у теперішній час стала особливо значною, неможливе без розуміння мови співбесідника, оскільки у процесі мовної взаємодії кожен виступає як у ролі того, хто говорить, так і у ролі слухача.

Комунікативно орієнтоване викладання іноземної мови в школі має на меті дати не тільки практичні знання граматики та лексики даної мови, але навчити їх спілкуванню. Формальні аспекти мови (граматика, лексика, фонетика) подаються в комунікативних контекстах для того, щоб в учнів формувалося безпосереднє розуміння того, як ці форми вживаються в мовленні. Окрім того, вміння учнів в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі систематично розвиваються за допомогою широкого набору реалістичних видів навчальних завдань, які забезпечують максимум практичних можливостей для використання мови, що вивчається.

Вчителі вбачають основну мету у вихованні особистості активної, творчої, яка усвідомлює глобальні проблеми людства, готової посильно брати участь у їх вирішенні. Зараз необхідні люди, які мислять не шаблонно, які вміють шукати нові шляхи вирішення запропонованих завдань, знаходити вихід з проблемної ситуації.

Зміст роботи з обдарованими дітьми включає ряд завдань, які займають провідне місце, а саме: сприяти розвитку кожної особистості; якомога раніше виявляти обдаровання кожної дитини і максимально сприяти їхньому розвитку.

Вкрай важливо обрати цікаві і дієві методи навчання, зацікавити дітей. Саме цього принципу слід дотримуватись вчителям іноземних мов.

Одним з актуальних завдань є індивідуальний підхід і допомога кожному учневі, розвиток індивідуальних здібностей для вияву особистості кожного учня.

Учитель іноземної мови має великі можливості, щоб це зробити. Забезпечення сильних учнів додатковими завданнями красназвочної тематики є одним з ефективних способів вирішення цього завдання. Досягнення комунікативної компетенції неможливе без оволодіння певним обсягом культурної інформації, без ознайомлення учнів з культурою народу, мову якого вони вивчають. Щоб зробити мовленнєвий матеріал у школі комунікативно цінним, тобто таким, який би не залишав учня байдужим, а стимулював його розумово-мовленнєву діяльність, заохочував до іншомовного спілкування, потрібно до змістового компонента спілкування включати питання,

близькі школяреві (сім'я, друзі, захоплення тощо), в також пропонувати види діяльності, що відповідають його віковим інтересам (гра, розігрування сценки із казки тощо).

При роботі з обдарованими дітьми вчителі іноземних мов повинні робити акцент на формування вміння вчитися. Регулярно надавати можливість виступати в ролі вчителя. Використовувати велика кількість творчих завдань, рольових тренінгів, дискусій. Виключається тиск вчителя, на занятті - вільне спілкування.

Кожен з вчителів повинен керуватись думкою, що навчання повинно приносити дитині задоволення. Необхідно навчити дитину самостійно здобувати інформацію, поважати бажання дитини працювати самостійно. Вчителі в свою чергу мають заохочувати наполегливість та активність, не занижувати самооцінку учня. Завдання, які даються учням мають бути творчими і включати дослідження, аналіз, докази та висновки щодо досліджуваної проблеми; пропонується більше завдань зі словниками, з довідковою літературою.

Змінюється і сам вчитель, який працює з цими дітьми. При роботі з обдарованими дітьми вчитель частіше запитує думку самих дітей, менше пояснює, більше слухає. На занятті панує емоційно-безпечна атмосфера.

Удосконалити навчально-виховний процес роботи з обдарованими дітьми, дати їм ґрунтовні знання, озброїти їх практичним розумінням основ наук допомагає насамперед періодичність проведення олімпіад, конкурсів-захистів науково-дослідницьких робіт, конкурсів-знавців, інтелектуальних аукціонів, змагань, ігрових тренінгів, семінарів, інтелектуальних марафонів тощо. З метою активізації мовленнєвої діяльності проводити щомісяця для учнів старших класів пізнавальні, комп'ютерні, дидактичні ігри, турніри кмітливих, вікторини. Елементи змагання, що містяться в іграх, сприяють розвитку здібностей, творчій активності, залучають учнів до життя. Також практикувати такі нові форми економічної підготовки, як ділові ігри.

Одним із раціональних способів розвитку комунікативних навичок є робота в парах. Сильні учні за своїм власним бажанням допомагають слабшим у засвоєнні іншомовного матеріалу. Диференціація завдань для слабких і сильних учнів, максимальне навантаження сильних учнів допомагають створити доброзичливий психологічний клімат між учнями, уникнути зарозумілості сильних, учнів, а слабким учням позбутися страху висловлюватись перед класом.

Особливою популярністю серед обдарованих дітей користуються дискусійні форми (симпозіуми, дебати). Круглі столи, невеликі сесії,

ділові бесіди ту формі інтерв'ю, шкільні лекції, семінарські заняття. Ці форми дають можливість розвинути власні риторичні здібності, опанувати методику дискусії, удосконалити вміння висловлюватися та спілкуватися.

Не тільки на уроках, але й у позаурочний час учні знайомляться з історією, культурою, традиціями англomовних країн.

Нестандартні форми проведення позакласної роботи надихають учнів на самовдосконалення: пошук даних для заповнення, інформаційної прогалини, поглиблення набутих знань, розвиток мовленнєвої компетенції.

Індивідуальна позакласна робота проводиться з окремими учнями, які готують повідомлення або доповідь про країну, мова якої вивчається, про визначні дати та події, видатних людей, розучують вірші, пісні, уривки з літературних творів іноземною мовою, виготовляють наочні посібники, оформляють стінгазети, альбоми, стенди.

Групова форма позакласної роботи повинна мати чітку організаційну структуру і відносно постійний склад учасників, об'єднаних спільними інтересами. Шкільний англomовний клуб є ефективною формою позакласної роботи з іноземних мов, тому що він об'єднує учнів різного віку і різних інтересів, створює широкий простір для спілкування, діє на засадах самоврядування, дає змогу реалізувати свій творчий потенціал.

Навчання учнів англійської мови рекомендовано здійснювати на основі комплексу аутентичних підручників та навчально-методичних комплектів (аудіо та відеоматеріали, текстові завдання).

Досить ефективно впроваджуються в практику викладання іноземної мови електронні засоби, які урізноманітнюють навчальний процес, відкривають нові шляхи диференціації та індивідуалізації навчання: телевізор, комп'ютер, мультимедійний проектор, диски, сканер, ксерокс, навчально-методична та довідкова література підручники, робочі зошити, аудіо та відео додатки, методичні посібники з методики викладання предмета, журнали, газети, збірники дидактичних матеріалів, картки роздаткового матеріалу, різнорівневі завдання, література для позакласної роботи, збірники вправ, диктантів, тестів.

Застосування технології інтерактивного навчання мають багато переваг і створюють комфортні умови навчання, за яких потім учень відчуває свою комфортність, успішність, інтелектуальність, спроможність. А найголовніше – навчальний процес відбувається за

умови постійної, активної, позитивної взаємодії, співробітництва, що дає вчителю можливість стати справжнім лідером.

Використання дидактичних і рольових ігор, модельованих життєвих ситуацій, організації кооперативного навчання – все це формує комунікативні навички учнів [13].

Така діяльність дає плідні результати. Адже, успіх приходить до тих, хто в постійному пошуку нового досліджує, впорядковує і розвиває ті напрями знань, уподобань і професій, які обрав у своєму житті. Сьогодні ми повинні виховувати професійно зорієнтованих, озброєних відповідним науковим, дослідницьким інструментарієм молодих людей, які вже у школі знають своє призначення, спрямування, наукове покликання і йдуть до вищих навчальних закладів, чітко розуміючи, в якій науковій галузі вони хочуть працювати.

Обґрунтування компетентнісного підходу ще далеке до завершення. На сьогоднішній день залишаються нез'ясованими форми навчально-виховного процесу, які б повною мірою забезпечили формування різного типу компетентностей. Відсутні також розробки оцінювання набутих компетентностей. Розв'язання зазначених проблем сприятиме успішному втіленню компетентнісного підходу в освітню практику. І ми, педагоги, ставимо нові питання перед собою в підходах, методиці щодо викладання іноземної мови, а найголовніше – у кінцевому нашому разом з учнями результаті після закінчення школи: здатність правильно використовувати мову в різноманітних соціально – обумовлених ситуаціях.

#### **Список використаних джерел**

1. Бех П.О., Биркун Л. В. Концепція викладання іноземних мов в Україні // Іноземні мови. – 1996. – №2. – С. 3–8.
2. Вишневський О. І. Діяльність учнів на уроці іноземної мови. – К.: Радян. школа, 1989. – 223 с.
3. Ващенко Г. Загальні методи навчання. – К.: Наука. – 2005. – 102 с.
4. Державна національна програма “Освіта”. Україна ХХІ століття. – К.: Райдуга, 1994. – 61 с.
5. Закон України “Про освіту”. – К., 1996.
6. Ковтун В. Знання іноземної мови – одна з умов гармонійного розвитку особистості // Освіта. – 2003. – № 33. – С. 15.
7. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір. // Освіта. – 2005 – №3–3. – С. 2–3.

8. *Методика* викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. І перероб. / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2–2. – 328 с.
9. *Методика* навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах// Сост. Ніколаєва С.Ю., Бігич О.Б., Бражник Н.О. та ін. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
10. *Новые педагогические и информационные технологии в системе образования* : учеб. пособие для студ. пед. вузов / под ред. Е.С. Полат. – М. : Академия, 2003. – 272 с.
11. *Пометун О. І.* Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О.І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи / за заг. ред. О.В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – С. 16 – 25.
12. *Reference Guide for the Teacher of English.* Довідник вчителя англійської мови / Упоряд. Т. Михайленко, І. Берегова. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2004. – 128 с. – (Б-ка “Шк. світу”).
13. *Шевцова О. І.* Реалізація комунікативного підходу в процесі викладання англійської мови // Англійська мова і література. – Вид. група: Основа. – 2008. – №11. – С. 2–6.
14. *Щербань О. М.* До уваги вчителів іноземних мов // Освіта. – 1997. – № 82–83. – С. 9.

***Oksana Haleshchuk***

#### **THE DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCE IN WORK WITH PUPILS AT SCHOOL ON THE LESSON OF ENGLISH**

*The theoretical aspects of formation of communicative competence on foreign language lessons and the conditions for the implementation of a competent approach in the educational process, effective methods and methods for forming communicative skills in work with children were investigated.*

*Keywords: linguistic competence, communicative skills, lesson, communicative learning.*